

Олександр ЗАГУРСЬКИЙ

здобувач освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування», ЗУНУ
Науковий керівник – Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ, д-р. екон.
наук, професор, професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

ЛИТОВСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Протидія корупції є однією з ключових умов євроінтеграції та передумовою ефективного публічного управління. За індексом сприйняття корупції Transparency International (CPI) 2024 року, Литва посідає 32-ге місце у світі та 12-те серед країн ЄС із показником 62 бали зі 100, що свідчить про стійкий прогрес у розбудові доброчесного врядування [2]. Натомість Україна у CPI-2024 отримала 35 балів і посіла 105-те місце серед 180 країн [5]. Цей розрив у 27 балів відображає не лише різний рівень корупції, а й принципово відмінні стадії інституційної зрілості антикорупційних систем двох держав.

Центральним елементом литовської антикорупційної системи є Служба спеціальних розслідувань (Specialiųjų tyrimų tarnyba, STT) – незалежний правоохоронний орган, підзвітний Президенту та Сейму Литовської Республіки. Заснована у 1997 році та отримавши широкий антикорупційний мандат у 2000 році, STT поєднує три функції: кримінальне розслідування корупційних злочинів, профілактику корупції та антикорупційну просвіту [4].

У 2022 році Сейм Литовської Республіки ухвалив Національний порядок денний з питань запобігання корупції (NAPC) на 2022–2033 роки. Стратегія визначає єдину генеральну мету – формування корупційно стійкого середовища у публічному та приватному секторах – та три стратегічних підцілі: зміцнення антикорупційних установок громадян; забезпечення стійких політичних, управлінських та фінансових рішень, несприйнятливих до неправомірного впливу; ефективний контроль корупції та

неупереджене відправлення правосуддя [2]. Реалізація стратегії структурована у три трирічні плани дій, що забезпечує гнучкість та адаптивність до змін у корупційному ландшафті [4].

Важливою технологічною інновацією стало впровадження STT аналітичної моделі на основі великих даних (Big Data), яка дозволяє виявляти корупційні ризики на ранніх стадіях – до вчинення злочину. Департамент аналітичної антикорупційної розвідки, створений у 2018 році, об'єднує стратегічний, тактичний та оперативний аналітичні підрозділи. Це дає змогу не лише реагувати на вже скоєні корупційні правопорушення, а й проводити ризик-орієнтовану антикорупційну політику].

Оцінка OECD 2023 року Національної антикорупційної програми Литви охопила такі сфери підвищеного ризику: публічні закупівлі, охорона здоров'я, освіта, просторове планування, державний нагляд за будівництвом, фінансування політичних партій та лобіювання. Серед найефективніших механізмів OECD виокремила: по-перше, систему захисту викривачів (whistleblowers), удосконалену нормою, що набрала чинності у 2022 році та зобов'язує держслужбовців повідомляти про потенційну корупцію; по-друге, «Академію доброчесності» STT – систему антикорупційного навчання для публічних службовців; по-третє, електронні інструменти моніторингу публічних закупівель. OECD водночас зазначила, що публічні закупівлі залишаються зоною підвищеного корупційного ризику і потребують посиленого незалежного нагляду [3].

Щодо участі громадян: у 2022 році STT отримала 4 729 повідомлень про можливі факти корупції – майже удвічі більше, ніж у 2020 році (2 413 повідомлень). Близько 30% усіх досудових розслідувань STT у 2022 році було розпочато саме на підставі таких звернень громадян [1]. Одночасно 57 осіб отримали грошову винагороду за надану інформацію на загальну суму понад 40 000 євро – суттєвий стимул для громадянської участі в антикорупційній діяльності.

Разом з тим слід зазначити наявні обмеження. Незважаючи на розвинену інституційну архітектуру, 83 % литовців вважають корупцію поширеним явищем (середній показник по ЄС – 70 %) [3].

Це свідчить про стійкий розрив між об'єктивними показниками (CPI, кількість засуджених) та суб'єктивним сприйняттям корупції громадянами, що є характерним для перехідних суспільств і підкреслює важливість антикорупційної освіти поряд із правоохоронною діяльністю.

Порівняльне дослідження динаміки корупційної злочинності в Литві та Україні в умовах надзвичайного та воєнного стану засвідчує, що обидві країни стикнулися з посиленням корупційних ризиків після лютого 2022 року, однак їхній стартовий стан і інституційна спроможність суттєво різняться [1].

Литва, яка ввела режим надзвичайного стану у зв'язку з агресією Росії, зберегла функціональність STT та інших антикорупційних механізмів. Україна, що перебуває в умовах повномасштабної збройної агресії, зіштовхнулася із ризиком централізації та послаблення підзвітності місцевих органів влади.

Антикорупційна екосистема України, сформована після 2014 року, включає НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК та систему електронного декларування. Завдяки цим реформам у CPI-2023 Україна отримала +3 бали, досягнувши 36/100 [5]. Проте у 2024 році відбувся регрес до 35 балів, що Transparency International Ukraine пов'язує переважно із формальним виконанням міжнародних зобов'язань без якісних змін у практиці [5]. Водночас Звіт Європейської Комісії 2024 року з питань верховенства права щодо Литви констатує, що розслідування та переслідування корупційних злочинів здійснюються ефективно, хоча зберігаються окремі недоліки у сфері розслідування зарубіжного хабарництва [4].

Принциповою відмінністю є місце антикорупційних органів у системі публічного управління. STT є конституційно незалежним органом, підзвітним двом гілкам влади одночасно (президент і парламент), що унеможливає концентрацію контролю над ним в одного центру впливу [2;4]. В Україні ж НАБУ підзвітне лише парламенту, а НАЗК – Кабінету Міністрів, що породжує інституційні

конфлікти та ризики впливу виконавчої влади на антикорупційний контроль.

Таким чином, незалежність антикорупційного органу є неодмінною умовою ефективності. Підзвітність STT одночасно Президенту та Сейму – структурна гарантія від захоплення органу виконавчою владою. Для України критично важливо законодавчо закріпити аналогічну подвійну підзвітність антикорупційних органів після завершення воєнного стану.

До того ж, стратегічне планування на основі теорії змін підвищує вимірність результатів. NAPS 2022-2033 із трирічними планами дій, цільовими індикаторами та механізмом моніторингу є еталонною моделлю. Україна має вдосконалити Антикорупційну стратегію 2021–2025 з урахуванням цього підходу: встановити вимірювані цільові показники за кожним завданням та запровадити регулярний публічний моніторинг їх виконання.

Важливе значення має захист викривачів та фінансове стимулювання гарантують громадянський контроль. Литовська практика виплати винагороди за повідомлення про корупцію (понад 40 000 євро у 2022 році, 57 осіб) та законодавчий обов'язок держслужбовців повідомляти про корупцію – перевірені інструменти залучення суспільства. Україна запровадила інститут викривачів, проте система їх захисту та стимулювання потребує посилення.

Список використаних джерел:

1. Bereza, A. V. (2026). Corruption crimes in Ukraine and Lithuania under martial law and the state of emergency: situation and trends. *Humanities and Social Sciences Communications*, 13, 1-14. URL: <https://doi.org/10.1057/s41599-026-06547-y>. Дата звернення: (08.05.2026).
2. OECD. (2024). Anti-Corruption and Integrity Outlook 2024 – Country Notes: Lithuania. OECD Publishing. URL: https://www.oecd.org/en/publications/anti-corruption-and-integrity-outlook-2024-country-notes_684a5510-en/lithuania_6d12e7bb-en.html. Дата звернення: (08.05.2026).

3. OECD. (2023). Review of Lithuania's National Agenda on the Prevention of Corruption. OECD Public Governance Reviews. OECD Publishing. URL: <https://doi.org/10.1787/e6efed26-en>. Дата звернення: (08.05.2026).
4. European Commission. (2024). 2024 Rule of Law Report. *Country Chapter on the Rule of Law Situation in Lithuania*. SWD(2024) 815 final. URL: https://commission.europa.eu/document/download/5ad49699-6372-4989-80c7-c0b89d6f99d6_en. (08.05.2026).
5. Transparency International Ukraine. (2025). *Corruption Perceptions Index 2024*. URL: <https://ti-ukraine.org/en/research/corruption-perceptions>. (08.05.2026).